

Nasproti dekadentnemu praznobesedju in jezikovnemu hokuspokusu je Murnik vpeljal v slovstvo naša narečja in jim je dal nekako definitivno knjižno obliko: novo polje šaljivosti in originalnosti, a žal, še širše polje brezokusnega posnemanja — imitatores, servum pecus! Narečje, ki je bilo v Murnikovih rokah fin instrument, je postalo v tujih rokah raglja klepetavosti ali surovosti. Murnikov „R Ibn džan“ in njegovi zastopniki ljubljanskega narečja so prave žive prikazni, primerne za slovstvo; kar pa je prišlo za njim, to so slovstveni spaki.

Tak je naš prvi humorist.

Pa ne smemo ga uvaževati le kot humorista. Že v svojih humoreskah je dal slutiti, da more izborno pisati tudi resno; saj so nekateri izmed njegovih prizorov že sami ob sebi taki, da jim je treba le pogladiti gube vragoljastega smeha, in spis postane resen, kakor bi ga ne prisojali humoristu. Posebno se prilega Murniku malce sentimentalni ton, tisti, ki bralce in bralke boža najbolj. Saj je navadno tako: Kdor je pravi humorist, ta je navadno tudi nežen. Ta resna stran Murnikovega talenta stopa prav na dan v naši knjigi. V njegovem prvem zborniku („Navihanci“ 1902) vlada vseskozi humorist Murnik, v „Znancih“ se pomika humorist sam v ozadje ter prisoja svojim resnim spisom sam prvo mesto, po vsebini in po obsegu.

Srečno pa je ubral tudi nekako srednjo pot: resna snov, resna tendenca, a nekaj šaljive opreme. Taki so n. pr. spisi „Prvi poljub“, „Sramežljivi Jazon“, „Zaspanec“, tudi „Abstinenta“ in tragikomični „Večni snubač“ in deloma „Adam“. Izmed teh sta „Zaspanec“ in „Sramežljivi Janez“ obenem dobri kulturni sličici s psihično motivacijo: dve zgodovini našega dijaka s kmetov; eden se prerije s svojo zaspanostjo do mirnega kruha v službi pri odvetniku, zaspanem kakor on, drugi s svojo pridnostjo in nadarjenostjo do lepe službe, a zaradi svoje nerodne sramežljivosti in neodločnosti tudi do idile tihega pijančka. — Stara poštena žganjarja „Abstinenta“ pa sta risana tako ljubko, da bi ju človek najrajši kar posnemal. — Edinole burka je zadnji spis v „Znancih“: „Medvedarji“, ki pa je le srednje vrednosti. Spis „Petelinski in Praznoslamski“ je literarna satira na odnošaje med kritiki in pesniki, z dobrimi vložkami.

Ostali spisi so resne vsebine, novele in novelete, mične občečloveške vsebine, zasnovane v tistem starejšem slogu, ki ga sestradani bralci, vzrasli le ob popru in česnu, tako hudo pogrešajo. Murnik prihaja o pravem času in dobro došel bo. Zdi se nam, kakor bi trkal na naše duri bodoči romanopisec, in spominjamo se njegovega klasičnega „Groga“, ki bi mogel postati nov mejnik v slovenskem romanopisju. A romanopisec še ni vstopil, dasi so mu odprta vrata; zadovoljni pa smo za zdaj tudi s prehodno dobo. Izmed osmerih resnih spisov se nam zdita najboljša „Gorjanski župnik“ in „Mali kavalir“; tu je na malo straneh res cel roman, nobene srčne vezi ne pogrešamo. — Vredni so pa vsi spisi Murnikovega imena.

Dr. Jos. Tomišek.

Slovenska čitanka za tretji razred srednjih šol. Sestavil in izdal dr. Jakob Sket, c. kr. profesor. Druga izdaja. Velja trdo vezana 2 K. V Celovcu. 1906. Tiskala in založila tiskarna Družbe sv. Mohorja. (Potrjena z odlokom c. kr. nauč. minist. dne 31. oktobra 1906, št. 40481.) Strani 192. — Druga izdaja slovenske čitanke za tretji razred srednjih šol se v marsičem razlikuje od prve izdaje, ki je izšla leta 1892., dasi ni to na naslovnem listu označeno. Dr. Sket je izpustil iz prve izdaje tele: a) prozaične sestavke: Pastirček. Narodna prav. J. Benignar; Delo je sladko. Sv. J. Zlatoust — A. Lesar; Pomen in vrednost kruha pri Slo-

vencih. H. Podkrajšek; Deželna ustava in pravo pri starih Slovanih. Po Jirečku A. Janežič; Opiljeni četrtak. Fr. Maselj; Škrat ali skrklič. Nar. prav. „Vrtec“; Ruski jemšček. Iv. Jeriša; Začetek ruskega mesta Prejeslavlja. Po Nestorju Fr. Levstik; Kovač. Nar. prav. L. Gorenjec; Zlata ruda. I. Gradačan; Ni nesreče brez sreče. „Novice“; Rudolf Habsburški. A. Umek; Boj Otokarja II. z Rudolfom I. Fr. Šuklje; Solne jame v Velički. Po češkem. R. Knaflič; Poletje. „Vrtec“; Kako so v Begunjah na Notranjskem zapodili Turka. I. Zarnik; Kralj Matjaž. Nar. prip. „Vrtec“; Gora. A. Koder; *b) pesmi*: Čista vest. I. Tomšič; Po Atilovi smrti. Fr. Cegnar; Spomni se name. I. Virk; Mlin. „Novice“; Življenje. I. Uršič; Roža Jerihanska. L. Pesjakova; Čas. Fr. Cegnar; Izvor pomladi. Stebor; Zlatica v Bogatinu. „Novice“; Pomlad. V. Orožen; Veseli majnik. P. Gros; Hudobni sinovi. Narodna srbska. Fr. Cegnar; Večer. Fr. Cegnar; Solnce. M. Kastelec; Pozabljeni očaki. J. Kersnik Senoseška. V. Kurnik; Bog. M. Vilhar. Vsega skupaj je izpustil 35 berilnih sestavkov. Večina sestavkov, zlasti pesmi, je tako neokusnih, da smo dr. Sketu prav hvaležni, ker jih ne najdemo v novi izdaji več. Brez škode bi bile lahko odpadle še tele pesmi, ki so pravzaprav jako neokretno rimana proza: Vinski trti. L. Svetec; Zlate resnice. A. Slomšek; Zima. M. Vilhar; Sv. Cirilu in Metodu. J. Bilec; Pozdrav pomladi. A. Pin. — Na novo je sprejel dr. Sket tele berilne sestavke: *a) pesmi*: Znamenje. S. Gregorčič; Kapela. A. Funtek; Praznik posvečuj! Po nar. prip. J. Jurčič; Smrt kneza Olega. Po rus. nar. Angel. Zdénčan; Čas slikar. A. Funtek; Kohinur. A. Aškerc; Janičar. A. Aškerc; Pred razpelom. A. Medved; *b) prozaične sestavke*: Iz prazgodovine slovenske. I. Šubic; Divji mož ali hostnik. J. Trdina; Vojvoda Ingo. Fr. Kos; Cestar. J. Stritar, Rudolf Habsburški. J. Apih; Valentin Vodnik kot dijak. P. Bohinjec; Skoz Boko Kotorsko. I. Lavtižar. Skupaj imamo v drugi izdaji 15 novih sestavkov, s katerimi smo vobče zadovoljni. Kar se tiče pesmi, bi bil dr. Sket dobro napravil, ako bi bil privzel še več odstavkov iz znanega Stritarjevega „Drobiža“ ali iz onih mehkočutnih, v srce segajočih Jenkovih obrazov iz narave; mladim bralcem bi se prilegla ta ali ona pesem iz novejše naše književnosti, recimo Kettejeva ali Aleksandrova. Med prozaičnimi sestavki bi radi brali še nekatere Ogrinčeve prizore iz prirode, n. pr. „Kita cvetja“, „Lipa“. Porabiti bi se bil dal tudi velepoetični prenežni Ogrinčev fragment „Božji volek“, natisnjen v II. letniku „Doma in Sveta“. Na vsak način bi morala obsegati čitanka več takih sestavkov, kakršen je Bohinjčev „Valentin Vodnik kot dijak“. Po sličnih črticah iz mladosti naših pesnikov, pisateljev in veljakov vedno rada poseza mladina. Čudno se nam zdi, zakaj ni vpletel dr. Sket n. pr. nekaj odlomkov iz prelepih Stritarjevih „Spominov“, katere je lani priobčila Mohorjeva družba v njegovih „Lešnikih“. In saj bi se vendar dalo najti kaj zanimivega tudi iz mladosti Prešerna, Jenka, Jurčiča, Levstika, Erjavca itd., kar bi se lahko povedalo našim nižjegimnazijcem.

Dr. Sket je v drugi izdaji nekatera berila razvrstil pregledneje, nego so bila razvrščena v prvi izdaji. Pogladi je semintja besedilo in popravil članke na podlagi Pleteršnikovega in Levčevega pravopisa. V vseh teh ozirih mu moramo le pritrditi. Nikakor pa se ne strinjamo z njim glede načina ali sistema, po katerem je uredil berila. Tu vztrajamo na onem stališču, ki smo ga pojasnili v lanskem „Zvonu“, ko smo ocenjevali novo izdajo njegove čitanke za I. razred. Vzdržujemo tudi naše takratne opazke glede kazala.

K.

Metulji v podobah. 129 barvanih podob s slovenskimi, nemškimi in latinskimi imeni. Izdal in založil L. Schwentner v Ljubljani. Cena 80 h, po pošti 85 h.